LAUSUNTO

Helsinki 16.11.2026

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Viite: HE 184/2026 VP

Asia: Luonnos Hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja terveydenhuoltolain 54 ja 57 §:n muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: edunvalvontapäällikkö Anne Perälahti, anne.peralahti@soste.fi, 050 411 1734

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTEN LAUSUNTO

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain sekä terveydenhuoltolain 54 ja 57 §:n muuttamisesta.

SOSTEn keskeiset huomiot

- **Riittävää omaa palvelutuotantoa koskevaa vaatimusta ei tule poistaa laista sääntelyn selkeyttämisen nimissä.** Oma tuotanto on keskeinen edellytys sille, että hyvinvointialue kykenee kantamaan järjestämisvastuunsa ja turvaamaan riittävät ja yhdenvertaiset palvelut kaikissa tilanteissa.
- **Erikoissairaanhoidon tarpeen arviointi ja potilaaksi ottaminen tulee säilyttää hyvinvointialueen tehtävänä.** Ratkaisut vaikuttavat yksittäisen potilaan hoidon lisäksi julkisten voimavarojen kohdentamiseen ja koko väestön yhdenvertaiseen palvelujen saatavuuteen.
- **Päivystyspalvelujen hankintamahdollisuuksien laajentaminen edellyttää riittäviä takeita turvallisuudesta ja jatkuvuudesta.** Hyvinvointialueella on oltava käytännön kyky valvoa palveluja, korjata puutteita ja turvata toiminta myös palveluntuottajan toiminnan keskeytyessä.
- **Hyvinvointialueen velvollisuutta informoida potilasta on tärkeää vahvistaa, mutta tiedon lisäksi tarvitaan ohjausta ja tosiasiallinen pääsy palveluun.** Palvelun saaminen ei saa riippua ihmisen maksukyvystä, toimintakyvystä tai läheisten avusta.
- **Monialaisen johtamisen vahvistaminen ja vastaavan lääkärin tehtävien selkeyttäminen ovat kannatettavia.** Vastuiden toteuttamiseen on turvattava riittävä toimivalta ja voimavarat sekä toimiva yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon välillä.
- **Asiakas- ja potilasturvallisuus sekä palvelujen jatkuvuus on turvattava tuotantotavasta riippumatta.** Erityistä huomiota on kiinnitettävä paljon tukea tarvitseviin ihmisiin, tiedonkulkuun ja palvelujen yhteensovittamiseen.

Riittävän oman palvelutuotannon vaatimus on säilytettävä

Hallituksen esityksessä esitetään, että nykyisen sote-järjestämislain 8 §:n säännös, jonka mukaan hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto, on monitulkintainen ja että tavoitteena on sen selkeyttäminen. Selkeyttämiseksi ehdotetaan poistettavaksi nimenomainen vaatimus riittävästä omasta palvelutuotannosta ja täydennettäväksi hyvinvointialueen henkilöstöä koskevaa sääntelyä.

SOSTE ei pidä järjestämislain 8 §:n muutosta selkeyttävänä eikä tarpeellisena. Riittävää omaa palvelutuotantoa koskeva vaatimus liittyy hyvinvointialueen kykyyn suoriutua järjestämisvastuustaan kaikissa tilanteissa. SOSTE katsoo, että palveluntuottajien toimintaedellytyksiä koskeva sote-valvontalain sääntely ei korvaa järjestämisvastuun toteuttamista turvaavaa oman palvelutuotannon vaatimusta.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että julkisella vallalla on perustuslain 19 §:stä seuraava velvollisuus ylläpitää riittävästi omaa tuotantoa, jotta riittävät ja yhdenvertaiset sosiaali- ja terveyspalvelut voidaan turvata kaikissa tilanteissa. Perustuslaista ei kuitenkaan johdu tarkkoja rajoja oman tuotannon määrälle tai toteuttamistavoille. Olennaista on varmistaa lainsäädännössä, että palvelujen järjestäjä pystyy turvaamaan palvelujen riittävän saatavuuden kaikissa tilanteissa.

Esityksen perusteluissa tunnistetaan oman tuotannon merkitys osaamiselle ja varautumiselle. Nämä täsmennykset ovat tarpeellisia, mutta eivät korvaa laissa olevaa nimenomaista

vaatimusta. Oman tuotannon on oltava riittävän laajaa ja osaamisen kattavaa, jotta hyvinvointialue pystyy turvaamaan palvelut myös häiriötilanteissa sekä arvioimaan hankittujen palvelujen laatua ja turvallisuutta.

Omaa palvelutuotantoa on tarkasteltava kokonaisuutena siten, että yhden palvelualan häiriötilanteessa voidaan tarvittaessa hyödyntää muiden palvelualojen henkilöstöä ja voimavaroja. Esimerkiksi asumispalvelujen häiriötilanteessa voidaan tarvita kotiin vietävien palvelujen resursseja.

Erikoissairaanhoidon tarpeen arviointi ja potilaaksi ottaminen kuuluvat hyvinvointialueelle

SOSTE ei kannata ehdotusta, jonka mukaan yksityinen palveluntuottaja voisi jatkossa tehdä erikoissairaanhoidon tarpeen arvioinnin ja päätöksen potilaaksi ottamisesta erikoissairaanhoitoon.

Kyse on sen ratkaisemisesta, saako henkilö julkisin varoin maksettavaa hoitoa vai ei ja millaista hoitoa hänelle annetaan. Vaikka ratkaisu perustuu ensisijaisesti lääketieteelliseen arvioon, yksilön kannalta se on tosiasiallisesti julkisen vallan käytöstä. Kyse on myös hyvinvointialueen vastuusta turvata riittävät palvelut yhdenvertaisesti kaikille asukkailleen sekä huolehtia voimavarojen riittävyydestä palveluvalikoiman, hoitosuositusten ja hoidon porrastuksen toteuttamiseen.

Päätöksenteon siirtäminen yksityisille palveluntuottajille voi heikentää hyvinvointialueen omaa tietopohjaa ja osaamista sekä vaikeuttaa palvelujen ja voimavarojen käytön suunnittelua. Esityksessä hyvinvointialueen vaikutusmahdollisuuksia turvattaisiin sen antamalla ohjeistuksella ja valvonnalla sekä mahdollisuudella tehdä tarvittaessa yksittäisen potilaan hoidon tarpeen arvio ja päätös itse. SOSTE ei pidä näitä keinoja riittävinä turvaamaan hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteutumista ehdotetussa muutoksessa. Muutoksen hyödyt palvelujen taloudellisuudelle, tehokkuudelle ja yhdenvertaisuudelle jäävät SOSTEn näkemyksen mukaan kyseenalaisiksi, eikä muutosta siksi tule toteuttaa.

Ehdotetun muutoksen myötä myös sen arvioiminen, pystyykö hyvinvointialue tuottamaan erikoissairaanhoidon palveluja säädettyjen enimmäisaikojen puitteissa, siirtyisi yksityisille palveluntuottajille. SOSTE huomauttaa, että terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan erikoissairaanhoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä on arvioitava myös, pystyykö hyvinvointialue toteuttamaan tutkimukset, hoidon ja kuntoutuksen lakisääteisissä enimmäisajoissa. Hoidon tarpeen arvioinnin antaminen yksityisen palveluntuottajan tehtäväksi herättää kysymyksen siitä, miten vastuu tämän arvion tekemisestä toteutuu käytännössä.

SOSTE katsoo, että vastuu hyvinvointialueen palvelutuotantokyvyn arvioimisesta kuuluu hyvinvointialueelle itselleen ja sen siirtäminen yksityisille palveluntuottajille rikkoisi hyvinvointialueelle järjestämisvastuun nojalla kuuluvia velvoitteita.

Potilaan oikeuksien toteutuminen edellyttää tietoa, tukea ja toimivaa johtamista

Terveydenhuoltolain 54 §:ään ehdotetaan lisättäväksi hyvinvointialueelle velvollisuus kertoa potilaalle hänen oikeudestaan saada palvelu muulla tavalla tuotettuna, jos alue ei pysty itse tuottamaan sitä lakisääteisessä enimmäisajassa. SOSTE kannattaa muutosta edellyttäen, että vastuu erikoissairaanhoidon tarpeen arvioinnista ja potilaaksi ottamisesta säilytetään hyvinvointialueella.

SOSTE korostaa, ettei pelkkä informointi riitä. Potilaalle on tarvittaessa annettava henkilökohtaista ohjausta vaihtoehtojen ymmärtämiseen ja palveluun hakeutumiseen sekä turvattava tosiasiallinen

pääsy palveluun. Palvelun saaminen ei saa riippua ihmisen maksukyvystä, toimintakyvystä tai läheisten avusta.

SOSTE kannattaa lääketieteen, sosiaalitieteiden ja hoitotieteen asiantuntemuksen vahvistamista johtamisessa sekä vastaavan lääkärin tehtävien ja vastuiden selkeyttämistä. Johtamisen on tuettava sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteensovittamista ja turvallisuutta.

Vastaavan lääkärin tehtävät olisivat laajat ja vaativat. On tärkeää, että niiden käytännön toteuttamiseen liittyvää toimivaltaa voidaan hallintosäännössä tai sen nojalla siirtää muulle hyvinvointialueen viranhaltijalle. Vastuiden toteuttamiseen on turvattava riittävä toimivalta ja voimavarat.

Asiakas- ja potilasturvallisuus sekä palvelujen jatkuvuus on turvattava tuotantotavasta riippumatta

Esityksen vaikutuksia paljon tukea tarvitseviin ihmisiin on arvioitava tarkemmin. Monille tuttu ja osaava henkilöstö, hoidon ja palvelujen jatkuvuus ja sujuva tiedonkulku ovat turvallisen arjen edellytyksiä.

Palvelujen hajautuminen voi vaikuttaa erityisen voimakkaasti ihmisiin, jotka tarvitsevat useita palveluja tai eivät itse kykene seuraamaan niiden toteutumista. Tuottajien väliset siirtymät voivat puolestaan aiheuttaa tiedonkulun katkoksia, hoitoviiveitä ja turvallisuusriskejä. Hyvinvointialueen on varmistettava, että ihmisen palvelujen yhteensovittamisesta huolehditaan ja että hän saa tarvitsemansa ohjauksen ja tuen. Vastuu ei saa jäädä ihmiselle tai hänen läheisilleen.

Päivystyspalvelujen hankintamahdollisuuksien laajentaminen edellyttää tarkempaa arviointia turvallisuudesta, palvelujen jatkuvuudesta ja markkinoiden keskittymisen vaikutuksista.

Esityksen perusteluissa korostetaan varautumista ja mahdollisuutta ottaa hankittuja palveluja tarvittaessa hyvinvointialueen omaksi toiminnaksi. SOSTE pitää tätä tärkeänä, mutta suunnitelmien on oltava toteuttamiskelpoisia. Hyvinvointialueella on oltava riittävä henkilöstö, osaaminen ja muut voimavarat turvata palvelujen jatkuvuus myös yksityisen palveluntuottajan toiminnan häiriintyessä tai päättyessä.

Muutosten toimeenpanossa on seurattava hoitoon pääsyn lisäksi palvelujen jatkuvuutta, turvallisuutta, yhdenvertaisuutta ja asiakkaille aiheutuvia kustannuksia. Seurannassa tulee tarkastella erikseen paljon tukea tarvitsevien ihmisten palvelujen toteutumista sekä asiakkaiden ja läheisten kokemuksia.

Arvioinnissa on selvitettävä, paraneeko ihmisten mahdollisuus saada tarpeidensa mukaista apua ja säilyvätkö palvelukokonaisuudet toimivina. Havaittuihin epäkohtiin on puututtava viivytyksettä.